

Skötsel- och bevarandeplan för naturreservatet och Natura2000-området Tandövala

Foton: Sebastian Kirppu, Anki Alfredén

Denna skötsel- och bevarandeplan ersätter både den skötselplan som fastställdes i samband med beslutet om naturreservat för Tandövala 1982-08-23 och den bevarandeplan för Natura2000-området som fastställdes 2007-01-22.

Innehåll

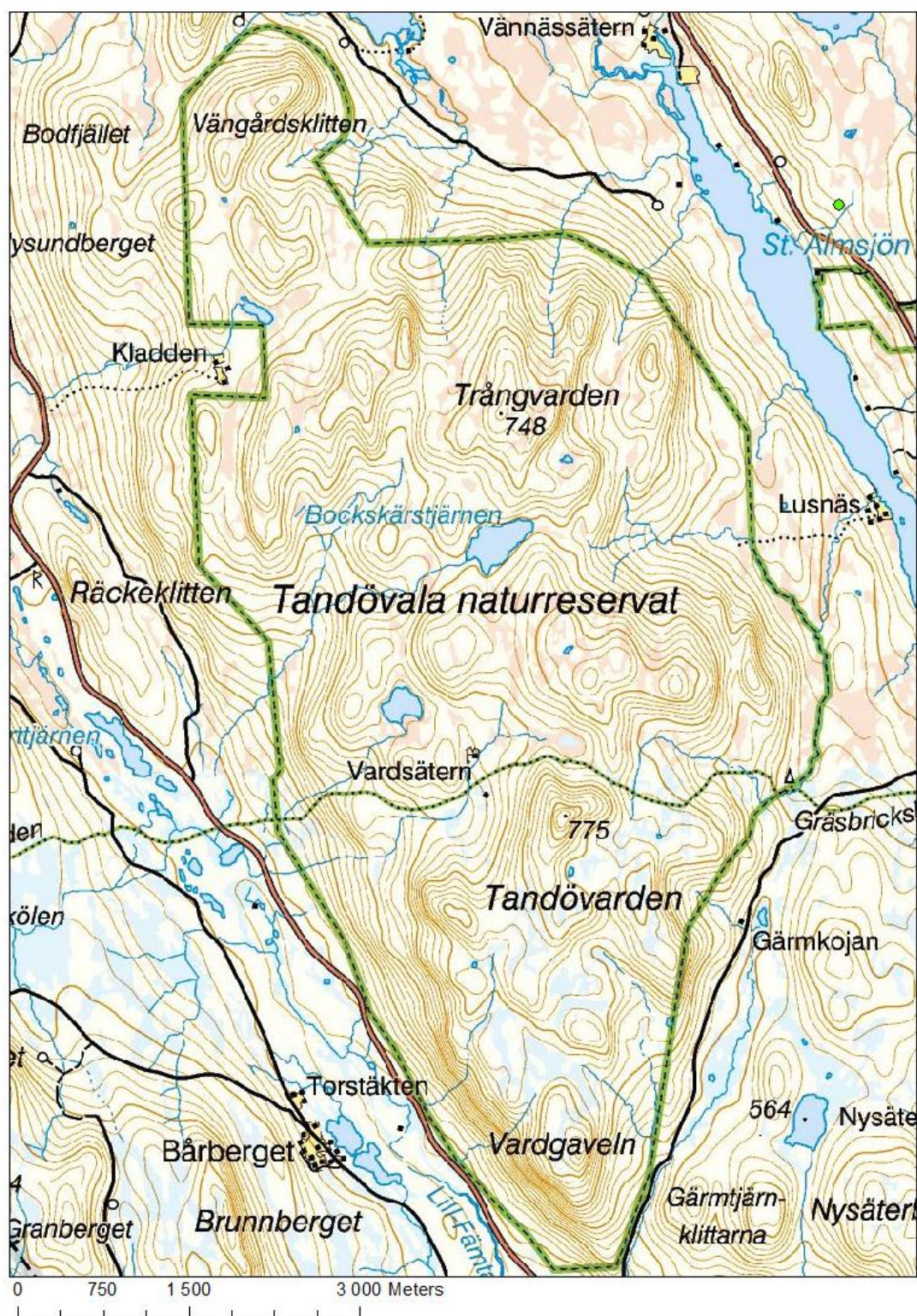
1. BESKRIVNING AV BEVARANDEVÄRDENA	3
1.1 Administrativa data	3
1.2 Beskrivning av området	5
1.3 Natura2000	11
2 AVVÄGNINGAR MELLAN BEVARANDEVÄRDEN	15
2.1 Syfte med naturreservatet	15
2.2 Prioritering mellan bevarandevärden	15
3 SKÖTSELOMRÅDEN MED BEVARANDEMÅL OCH ÅTGÄRDER	15
3.1 Skötselområde 1: Skog, myr och vatten med fri utveckling.....	15
3.2 Skötselområde 2: Hävdad fäbodmark	19
3.3 Skötselområde 3: Natura2000-fåglar	21
3.4 Skötselområde 4: Friluftsliv och anläggningar.....	21
4 JAKT OCH FISKE	25
5 DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING	26
5.1 Dokumentation	26
5.2 Uppföljning.....	26
6 REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN	26
7 SAMMANFATTNING OCH PRIORITERING AV PLANERADE SKÖTSELÅTGÄRDER	27
8. KÄLLFÖRTECKNING	28
9. BILAGOR:	28
Bilaga 1.....	29
Vad kan påverka Natura2000-området negativt?	29
Bilaga 2.....	32
Beskrivning av utpekade arter enligt EU's fågeldirektiv.....	32

Beskrivningsdel

1. Beskrivning av bevarandevärdena

1.1 Administrativa data

Namn	Tandövala
NVR id	2002500
Natura 2000-beteckning	SE0620062
Län	Dalarna
Kommun	Malung-Sälen
Markslag: (uppdelning enl Naturvårdsverkets rapport nr 5391)	
Tallskog	1 316 ha
Granskog	931 ha
Barrblandskog	600 ha
Barrsumpskog	17 ha
Lövblandad barrskog	137 ha
Triviallövskog	39 ha
Lövsumpskog	4 ha
Ungskog inklusive hyggen	9 ha
Impediment	94 ha
Våtmark	333 ha
Övrig öppen mark	2 ha
Sjöar och vattendrag	31 ha
Totalt	3 512 ha
Nyttjanderätter	Avtal om partiell nyttjanderätt för fäbod bete vid Södra och Norra Vardsätern (2015-2020). Serv 20-LIM-72 §12 s.12/78: Färdsel Serv 20-LIM-74 bil B pkt 6 och 7 s. 21/95: Färdsel och bete Serv 20-LIM-86 bil B pkt 2 s.20/131: Färdsel Serv 20-LIM-469 bil D pkt 2 s.14/42: Färdsel Serv 20-IM5-59/3B.1: Kraftledning
Bebyggelser och anläggningar	Södra och Norra Vardsäterns fäbodar med tillhörande byggnader. Vindskydd och skogskoja enligt karta på s 23 och 24

Översiktskarta

1.2 Beskrivning av området

Geovetenskap

Tandövala är ett bergsområde med många toppar, dalgångar, myrar, tjärnar, bergsstup och bäckdråg. Området reser sig markant ur det i övrigt ganska jämna skogs- och myrlandskapet, särskilt tydligt ses detta i den södra delen. Detta mycket stora och kuperade bergsområde ligger på omkring 650 meters höjd, den högsta toppen uppnår 775 meter. Berggrunden domineras av näringsfattig ljus granit, vilket resulterat i en sur och artfattig miljö. Stora delar täcks av grovblockiga moräner. De enstaka tjärnarna i området är utpräglade oligotrofa (näringsfattiga) och har ett mycket lågt pH.

Utsikt från Tandövar den. Foto: Sebastian Kirppu

Biologi

Vegetation och flora

Tandövala har kallats Sveriges sydligaste fjäll, men mer riktigt vore det att omnämna det som en vard. En vard är ett högt berg i skogslandet som är delvis beskogad och delvis kal, beroende på klimat och skogsbränder. Studier av bilder från början av 1900-talet visar dock att trädgränsen i Tandövala håller på att flyttas längre upp, sannolikt på grund av en kombination av det varmare klimatet under 1900-talet, upphört bete och frånvaro av brand. Det kan innebära att de sista öppna topparna på varden kanske inom några år är helt skogsklädda.

Naturmässigt har området betraktats som en förlängning av den svenska fjällkedjan med uppehållsplatser för såväl växt- och djurarter med huvudsakligen nordligare utbredning. Inventeringar från början av 1900-talet tyder dock på att även utbredningen av fjällväxter har minskat sedan dess och ersatts av mer typiska skogsarter. Större delen av området är av naturskogskaraktär. Det är de

stora sammanhängande arealerna av gammal skog och mångformigheten som utgör de främsta värdena i området. Även om skogen är påverkad av äldre avverkningar så är vissa delar starkt urskogsartade. Den dominerande skogstypen utgörs av klen tallskog med olika ristyper i fältskiktet, formade av 1800-talets skogsbränder. Tallar av upp till 500 års ålder ingår i bestånden. Vissa delar består av gran- och barrblandskogar, av särskilt intresse är sydvästsluttningarnas gammelgranskogar. I bäckraviner förekommer partier av ängsgranskog. Mot topparna förstärks skogens höjdlägeskaraktär, lokalt finns partier med ren fjällbjörkskog, och fältskiktet domineras av ljung. Spritt över topplatån finns även ett glest buskskikt av lågvuxen en och fjällbjörk.

Vegetationen präglas av magra och artfattiga samhällen, men bäckravinernas granskogar kan vara mer artrika. Myrmark utgör en relativt stor del av området, huvudsakligen utformat som sluttande kärr. De högre höjderna har små områden med fjällvegetation. Där finns flera växter som här har sina sydligaste förekomster i landet, t.ex. krypljung, ripbär och fjällven. Området är växtgeografiskt intressant och utgör gränsland även för andra utbredningstyper. Flera arter knutna till hög humiditet har påträffats, exempelvis finns kambräken på ett flertal platser. Skogen innehåller dessutom en intressant urskogsbunden kryptogamflora.

Vid fäbodarna Södra och Norra Vardsäterna har betesmarkerna efter en tid av igenväxning åter öppnats upp och getter vallas här på somrarna. Här återfinns växter som är mer typiska för hävdade marker, t.ex. stagg, ängsfryle, ängsvädd och brudborste. Man har även fört in växter, t.ex. mästerroten, som användes inom äldre tiders folkmedicin. Det är också troligt att en del träd på fäbodvallen är planterade, som t.ex. rönn och hägg.

Fauna

Ett rikt djurliv finns här, med bl.a. mård, hermelin, björn, lo, varg och järv. I den äldre barrskogen trivs tjäder, orre, järpe och hackspettar, olika rovfåglar och ugglor. På de högre liggande öppna områdena med fjällkaraktär finns talrikt med dalripa. I övrigt är faunan relativt dåligt känd, men också för djurlivet tycks området utgöra mötesplats för nordliga respektive sydliga arter. Den äldre skogen ger goda förutsättningar för vissa krävande fågelarter och troligen även för en intressant lägre fauna.

*Smålom i en av Tandövalas tjärnar.
Foto: Sebastian Kirppu*

Värdefulla arter

Art	Vetenskapligt namn	Kategori
Fåglar		
Lavskrika	Perisoreus infaustus	Ö
Tallbit	Pinocola enucleator	Ö
Pärluggla	Aegolius funereus	Natura2000
Spillkråka	Dryocopus martius	Natura2000, NT
Hökuggla	Surnia ulula	Natura2000
Tretåig hackspett	Picoides tridactylus	Natura2000, NT
Grönben	Tringa glareola	Natura2000
Slaguggla	Strix uralensis	Natura2000
Tjäder	Tetrao urogallus	Natura2000
Orre	Lyrurus tetrix	Natura2000
Järpe	Tetrastes bonasia	Natura2000
Kungsörn	Aquila chrysaetos	Natura2000 NT
Sparvuggla	Glaucidium passerinum	Natura2000
Trana	Grus grus	Natura2000

Gråspett	Picus canus	Natura2000
Smålom	Gavia stellata	Natura2000 NT
Duvhök	Accipiter gentilis	NT
Kärlväxter		
Kransrams	Polygonatum verticillatum	S
Kambräken	Blechnum spicant	Ö
Lavar		
Skuggblåslav	Hypogymnia vittata	S
Norsk näverlav	Platismatia norvegica	VU
Violettgrå tagellav	Bryoria nadvornikiana	NT
Brunpudrad nållav	Chaenotheca gracillima	NT
Kornig nållav	Chaenotheca chlorella	Ö
Varglav	Letharia vulpina	NT
Broktagel	Bryoria bicolor	EN
Svampar		
Doftskinn	Cystosterium murrayi	NT
Gränsticka	Phellinus nigrolimitatus	NT
Kötticka	Leptoporus mollis	NT
Ullticka	Phellinus ferrugineofuscus	NT
Rynkskinn	Phlebia centrifuga	VU

Mossor		
Spatelvitmossa	Sphagnum angermanicum	NT
Purpurmylia	Mylia taylorii	S
Västlig hakmossa	Rhytidiadelphus loreus	S
Skogshakmossa	Rhytidiadelphus subpinnatus	S
Vedsäckmossa	Calypogeia suecica	VU

Tabell över ett urval noterade rödlistade arter, signalarter, Natura 2000-arter och övriga intressanta arter. Rödlistade arter enligt ArtDatabanken 2015: (CR) Akut hotad, (EN) Starkt hotad, (VU) Sårbar, (NT) Nära hotad. Signalarter enligt Skogsvårdsstyrelsen. (S). Natura2000-arter upptagna i bilaga1 till Fågeldirektivet (Natura2000). Övriga arter (Ö).

Kulturhistoria

Tandövala har genom tiderna påverkats av människan. Redan från stenåldern finns spår i form av boplatser och fångstgropar. Under senare delen av medeltiden utnyttjades området för bl.a. myrjärnsframställning, fiske och jakt. De första spåren efter fäbodrar dyker upp i slutet av 1600-talet och fram till 1940-talet har fäboddrift årligen bedrivits inom Tandövala. I samband med fäboddriften utnyttjades skogen för uttag av foder och virke. Skogsbränder var i samband med fäboddriften vanliga fram till 1870. Efter en tid av igenväxning öppnades Södra Vardsatern återigen upp i slutet på 1980-talet och en renovering gjordes av byggnaderna. Sedan några år tillbaka hålls återigen getter på Södra Vardsaterns fäbod.

Vardsatern var en höstfäbod som man buffrade till under sensommaren. Betet var inte tillräckligt under försommaren på grund av höjdläget och den magra marken. En förteckning om fäbodrar från 1866 berättar att det innan storskiftet totalt funnits sju hemman (fäbodbrukare) på Vardsatern. Antalet boskap var 30 kor, 16 ungnöt, 43 får och 49 getter. Efter storskiftet blev det fem hemman på norra och södra Vardsatern.

Dimensionsavverkningar har förekommit inom Tandövala i flera omgångar sedan 1830-talet, bland annat för att sälja virke till värmländska sågverk. Vid det efterföljande sekelskiftet var skogstillståndet dåligt och få arealer var oberörda av skogsbruk. År 1904 avsattes hela Tandövala med stöd av en speciell lag till skyddsskog. Tillståndet förbättrades efter det och 1952 avfördes skogsskyddsbestämmelserna. Sedan 1937 har området varit klassat som svårföryngrad skog i skogslagstiftningen. Efter 1950 har även en del trakthyggen tagits upp, vilka delvis planterats, men dessa utgör endast ett par procent av skogen i området.

Tetta Janne-kojan, skogskoja där interiören är lämnad i orört skick från 50-talet, se kartan på sid 24. Foto: Anki Alfredén

Sammanfattningsvis kan sägas att endast ca 80 ha av skogen i Tandövala har undgått någon form av avverkningar. Anledningen till att dessa områden förblev orörda var att de vid tiden för avverkningarna inte nått ekonomiskt värde eller att de av olika skäl var kala. Dessa skogsbestånd har dock utsatts för annan påverkan såsom eld och bete.

Fornlämningar finns i området i form av bland annat rester efter blästerugnar, där myrmalm omvandlats till järn, och fångstgropar.

Inom området finns det ett ovanligt stort antal "liggande hönor" som är intressanta. "Liggande hönor" är ett flyttblock som vilar på mindre stenar och därför kan se ut som en ruvande höna. Det är oklart om dessa är skapade av mänsklig hand eller naturbildning, men många får anses vara främst naturliga.

Jakt, fiske och övrigt friluftsliv

En vandringsled, en del av den så kallade Gräsbricksleden, löper mellan östra och västra sidan av reservatet. Den leder över Tandövarnen och passerar även Vardsäterns fäbodan, där det finns möjlighet att övernatta. Ytterligare uppmärksammade stigar finns både i reservatets södra och norra del (se kartor på sid 23 och 24).

Någon ytterligare utveckling av friluftslivet med anläggningar och stigar är inte planerade.

Beträffande jakt så bedrivs i dagsläget älgjakt inom reservatet och denna är uppdelad på tre jaktlag: Biskopsbyns jaktlag, Västra Ärnäs jaktlag och Hedens älgjaksområde. Tandövala ingår i Lima fiskevårdsområde.

1.3 Natura2000

Allmänt

Tandövala ingår i det europeiska nätverket av skyddad natur som kallas Natura2000. Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom att peka ut Natura2000-områden åtar sig länderna att långsiktigt bevara de utpekade värdena i områdena. För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i skötselplanen om området även är naturreservat.

Denna skötselplan är utformad så att den ska ersätta den bevarandeplan för Natura2000-området Tandövala som fastställdes 2007-01-22.

Föreskrifterna i naturreservatsbeslutet gäller parallellt med Natura 2000-områdets regelverk. Tillstånd krävs för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön inom området vilket regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett Natura-område bör man samråda med Länsstyrelsen innan åtgärder påbörjas. Vid skogsbruksåtgärder är Skogsstyrelsen tillsynsmyndighet.

Utpekade Natura2000-naturtyper

Tabellen nedan redovisar utpekade naturtyper enligt EU's art- och habitatdirektiv, befintliga arealer, framtida målarealer och bedömning om naturtyperna uppvisar ett gynnsamt tillstånd idag. Eftersom inte alla naturtyper ännu inventerats med avseende på bevarandetillstånd så är det osäkert vilka delar som idag har gynnsamt tillstånd. För några av naturtyperna där osäkerhet råder anges därför bevarandetillstånd som ej bedömd. Bevarandetillstånd för gräsmarkerna anses vara gynnsam så länge markerna fortsätter att skötas med bete eller slåtter. Karta över naturtypernas utbredning finns på s. 14. Naturtypskartan är framtagen utifrån flygbildstolkning av området. Kartan över naturtyper kan komma att justeras i framtiden om ny kunskap tillförs.

Mer detaljerad information om naturtypernas utbredning i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på "kartverktyget skyddad natur".

Uttekade naturtyper	**Areal godkänd av EU (ha)	Målareal (ha)	Bevarandetillstånd idag
Myrsjöar (Naturligt dystrofa sjöar och småvatten, 3160)	13,7	13,7	Ej bedömd
Öppna mossar och kärr (Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn 7140)	301	301	Gynnsam
*Västlig taiga (9010)	3 025	minst 3 025	Gynnsam / ej bedömd
*Skogbevuxen myr (91D0)	32,2	32,2	Gynnsam
*Aapamyrar (7310)	31,5	31,5	Gynnsam
Silikatbranter (Klippvegetation på silikatrika bergytter, 8220)	1,4	1,4	Ej bedömd
Hällmarkstorräng (Pionjärvegetation på silikatbergytter, 8230)	7,0	7,0	Ej bedömd
*Stagggräsmarker (Artrika stagggräsmarker på silikatsubstrat, 6230)	0,6	0,6	Gynnsam
*Silikatgräsmarker (Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ, 6270)	1,4	1,4	Gynnsam
Mindre vattendrag (Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor, 3260)	4,0	4,0	Ej bedömd

*Prioriterad naturtyp enligt Art- och habitatdirektivet. För dessa gäller speciella bestämmelser, se FOM 16 och 20 §§.

**Uppdaterade arealer 2015 som ännu ej beslutats av EU. Beslut förväntas tas av regeringen under 2017.

Uttekade Natura2000-arter

Tabellen nedan redovisar utpekade arter enligt EU's fågeldirektiv. Beträffande bedömning av arternas bevarandetillstånd i Natura2000-området Tandövala idag så anses området vara så stort att förutsättningarna finns för att arterna ska kunna ha gynnsamt bevarandetillstånd. Variationer i arternas populationsstorlek inom området kan dock påverkas av andra faktorer som t.ex. variationer i födotillgång och predation mellan åren och påverkan som sker utanför själva Natura2000-området.

Utpekade arter
Pärluggla (A223)
Spillkråka (A236)
Hökuggla (A456)
Tretåig hackspett (A241)
Grönben (A166)
Slaguggla (A220)
Tjäder (A108)

Bevarandesyftet med Natura2000-området

Syftet med Natura2000-området Tandövala är att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

I Natura 2000-området Tandövala är de prioriterade bevarandevärdena områdets naturskogar och andra ingående naturmiljöer och arter samt områdets storlek och orörda karaktär.

Motivering

Området är sedan långt tid känt som Sveriges sydligaste fjäll med uppehållsplatser för såväl växt- och djurarter med huvudsakligen nordligare utbredning. De främsta värdena är knutna till de stora, sammanhängande arealerna av gammal skog och mångformigheten.

Prioriterade åtgärder.

Området är skyddat som Naturreservat och något ytterligare behov av bevarandeåtgärder är inte känt. Syftet ska främst uppnås genom att skogsmark, myr och övriga naturmiljöer med dess flora och fauna utvecklas fritt. De öppna gräsmarkerna vid Vardsäterns fäbodar bör dock även fortsättningsvis hållas öppna genom löpande hävd (bete, slåtter och röjning).

Vad kan påverka Natura2000-området negativt?

Se bilaga 1.

Förklaring till karta över Natura2000-naturtyper på nästa sida:

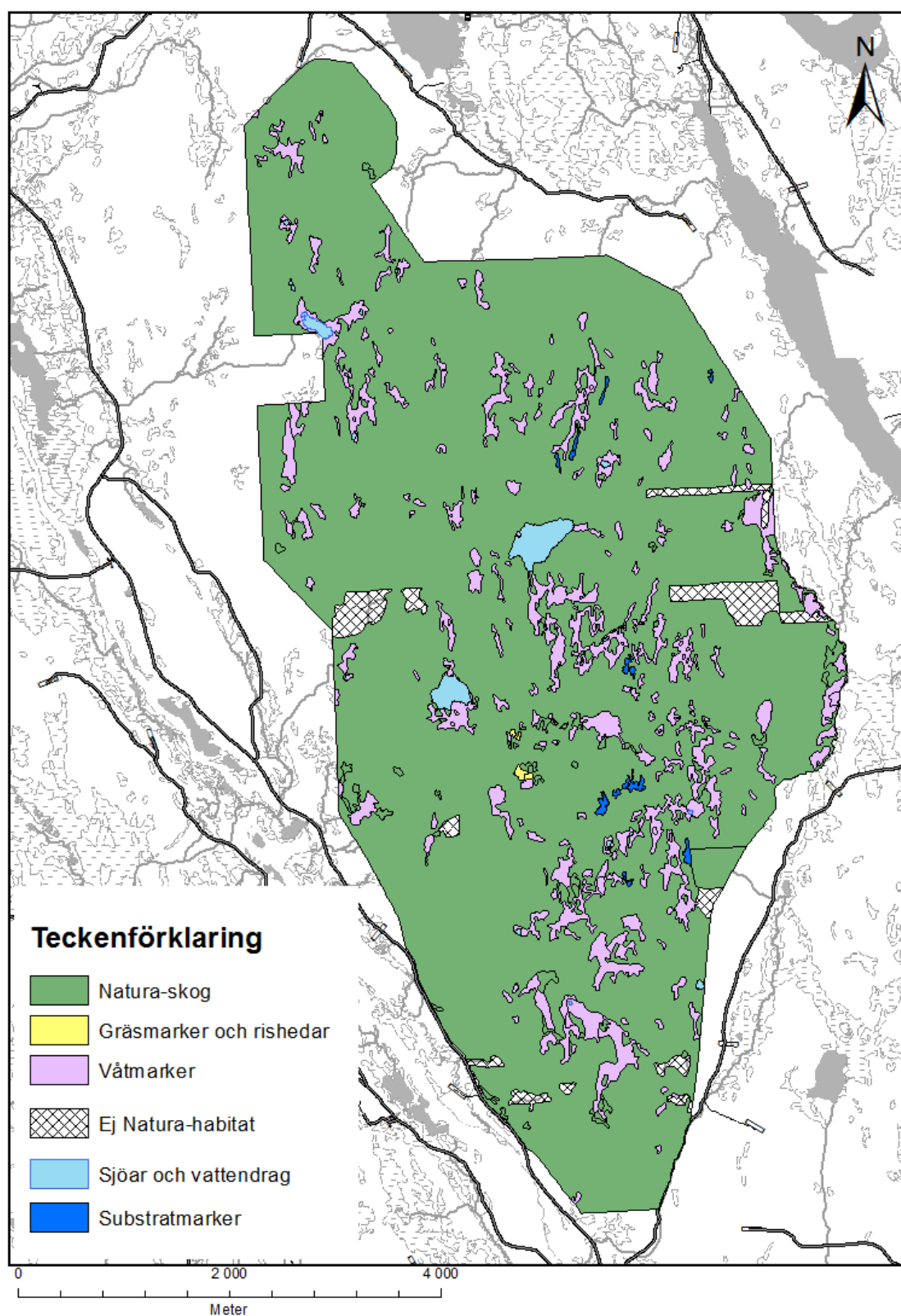
Natura-skog: Västlig taiga, Skogbevuxen myr

Gräsmarker och rishedar: Staggräsmarker, Silikatgräsmarker

Våtmarker: Öppna mossar och kärr, Aapamyrar

Sjöar och vattendrag: Myrsjöar, Mindre vattendrag, övriga sjöar

Substratmarker: Silikatbranter, Hällmarkstorräng

Plandel

2 Avvägningar mellan bevarandevärden

2.1 Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är främst att bevara områdets naturmiljö med ett extremt sydligt beläget lågfjäll med en till stora delar orörd natur.

2.2 Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet är främst avsatt för att säkerställa och utveckla de biologiska värdena, varför nya stigar och andra anordningar för friluftslivet endast får lokaliseras på ett sätt så att biologiska värden ej äventyras.

3 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i 4 skötselområden:

- 1 Skog, myr och vatten med fri utveckling.
- 2 Hävdad fäbodmark
- 3 Natura2000-fåglar
- 3 Friluftsliv och anläggningar

3.1 Skötselområde 1: Skog, myr och vatten med fri utveckling

Ingående naturtyper enligt Natura2000: Västlig taiga (9010), Myrsjöar (3160), Öppna mossar och kärr (7140), Skogbevuxen myr (9740), Aapamyrar (7310), Silikatbranter (8220), Hällmarkstorräng (8230) och Mindre vattendrag (3260).

Beskrivning

Detta skötselområde omfattar hela reservatet förutom de öppna markerna vid Norra och Södra Vardsäterna.

Tandövalas skogar har inslag av urskog på ett flertal platser i de centrala delarna. Övriga delar är av naturskogskaraktär med spår av dimensionshuggningar. Barrblandskog är den vanligaste vegetationstypen, i väst dominerad av tall och ner mot Almsjön dominerad av gran. I raviner med viss översilning finns fuktig örtristyp, men dominerande är den friska ristypen. Spår efter bränder är talrika, främst i västsluttningen. Åldern på brandskogarna är varierande, gissningsvis mer än 100 år. I skötselområdet ingår även några mindre områden med yngre skog där avverkningar skett innan naturreservatet instiftades. Dessa områden är angivna som "Ej Natura-habitat" på naturtypskartan på föregående sida.

Myrarna är öppna eller mycket glest skogbevuxna och är av typen svagt välvd mosse, fattigkärr, intermediära kärr och gungflyn. Myrarna i Tandövala är på grund av topologin sällan stora men topologin gör att man ibland hittar brant sluttande backmyrar. Myrarna är belägna framför allt i dalgångar och uppe på "höjdplatån", ofta orienterade i inlandsisens rörelseriktning. Vanliga arter i myrarnas fältskikt är t.ex. klotstarr, tuvull, tuvsäv, snip och sileshår.

Området är kraftigt påverkat av försurningen och pH ligger i allmänhet runt eller under 5. Myrsjöarna inom Tandövalens naturreservat är oligotrofa med klart eller brunfärgat vatten. De omges i regel av gungflyn med såväl vertikal som horisontell torvtillväxt och med en zonering i vegetationen. Samtliga av dessa

tjärnar saknar troligtvis fisk på grund av de sura vattnen. Fisk har tidigare förekommit i Bockskärstjärnen, Äppelrosttjärnen och Kladdtjärnen. Försurningen beror på markernas allmänt dåliga buffringsförmåga och det allmänt förekommande sura nedfallet. För närvarande är inga åtgärder planerade för att motverka detta.

För utförligare beskrivning av de ingående naturtyperna enligt Natura2000 se Naturvårdsverkets vägledning (<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Natura-2000/>).

Bevarandemål

Skogar

Området präglas av olikåldrig skog av både gran och tall. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande störningar i form av t.ex. stormfällning och/eller insektsangrepp, kan leda till att hela eller delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling. Skogarna som idag ej är Natura-habitat ska på sikt utvecklas till västlig taiga.

Arealerna för de ingående naturtyperna enligt Natura2000 ska vara följande:

Västlig taiga (9010): minst 3 025 ha

Skogbevuxen myr (9740): 32,2 ha

Våtmarker, sjöar och vattendrag

Myrar och myrsjöar har en naturlig och opåverkad hydrologi. De präglas av stabila förhållanden i topografi och sammansättning (exempelvis i träd- busk- fält- och bottenskiktet). De förändringar som sker är naturliga och går mycket långsamt. Vattendragen har en opåverkad flödesdynamik och påverkas av naturliga vattenfluktuationer. Arter karaktäristiska för naturtyperna ska förekomma rikligt.

Arealerna för de ingående naturtyperna enligt Natura2000 ska vara följande:

Myrsjöar (3160): 13,7 ha

Öppna mossar och kärr (7140): 301 ha

Aapamyrrar (7310): 31,5 ha

Mindre vattendrag (3260): 4,0 ha

Substratmarker

Substratmarkerna (8220 och 8230) lämnas orörda till naturliga processer.

Arealerna för de ingående naturtyperna enligt Natura2000 ska vara följande:

Silikatbranter (8220): 1,4 ha

Hällmarkstorräng (8230): 7,0 ha

Skötselåtgärder

Fri utveckling, med undantag av skogen närmast Vardsäterns fäbodan som kommer att brukas för skogsbete då det finns djur på fäboden. Graninvandring kan vara ett hot mot flerskiktade tallskogar och lövskogar som tidigare uppkommit efter brand. Bränder är därför positivt för naturvärdena i området och naturligt uppkomna bränder kan om möjligt få utvecklas fritt.

Utifrån den kunskap om området och den teknik som finns tillgänglig idag är det svårt att avgränsa ett område för naturvårdsbränning. Det vore dock positivt för områdets naturvärden om det i framtiden finns möjlighet att genomföra naturvårdsbränningar. Innan man slutgiltigt kan avgöra lämpligheten i att bränna ett område krävs ett omfattande fältarbete. I en sådan bränningsplanering ska både säkerhetsaspekten och hänsyn till kulturmiljö- och icke brandgynnade naturvårdsintressen beaktas.

Hackspettar trivs i Tandövalas skogar. Foto: Sebastian Kirppu

*I Tandövalas skogar finns rikligt med död ved och spår efter bränder.
Foton: Sebastian Kirppu*

II

3.2 Skötselområde 2: Hävdad fäbodmark

Ingående naturtyper enligt Natura2000: Stagggräsmarker (6230 (Norra Vardsäteren)) och Silikatgräsmarker (6270 (Södra Vardsäteren)).

Beskrivning

Detta skötselområde omfattar de öppna gräsmarkerna vid fäbodarna Norra och Södra Vardsäteren. Markerna hålls idag öppna genom bete av getter och i vegetationen finns tydliga inslag av hävdgynnade växter. Gräsmarken vid Norra Vardsäteren domineras av stagg, medan gräsmarken vid Södra Vardsäteren är lite fuktigare med tydligare inslag av starr-arter. Några andra typiska arter i vegetationen är blodrot, ängsfryle, ängsvädd och brudborste.

Gräsmarkerna vid Södra Vardsäteren.

Foto: Sebastian Kirppu

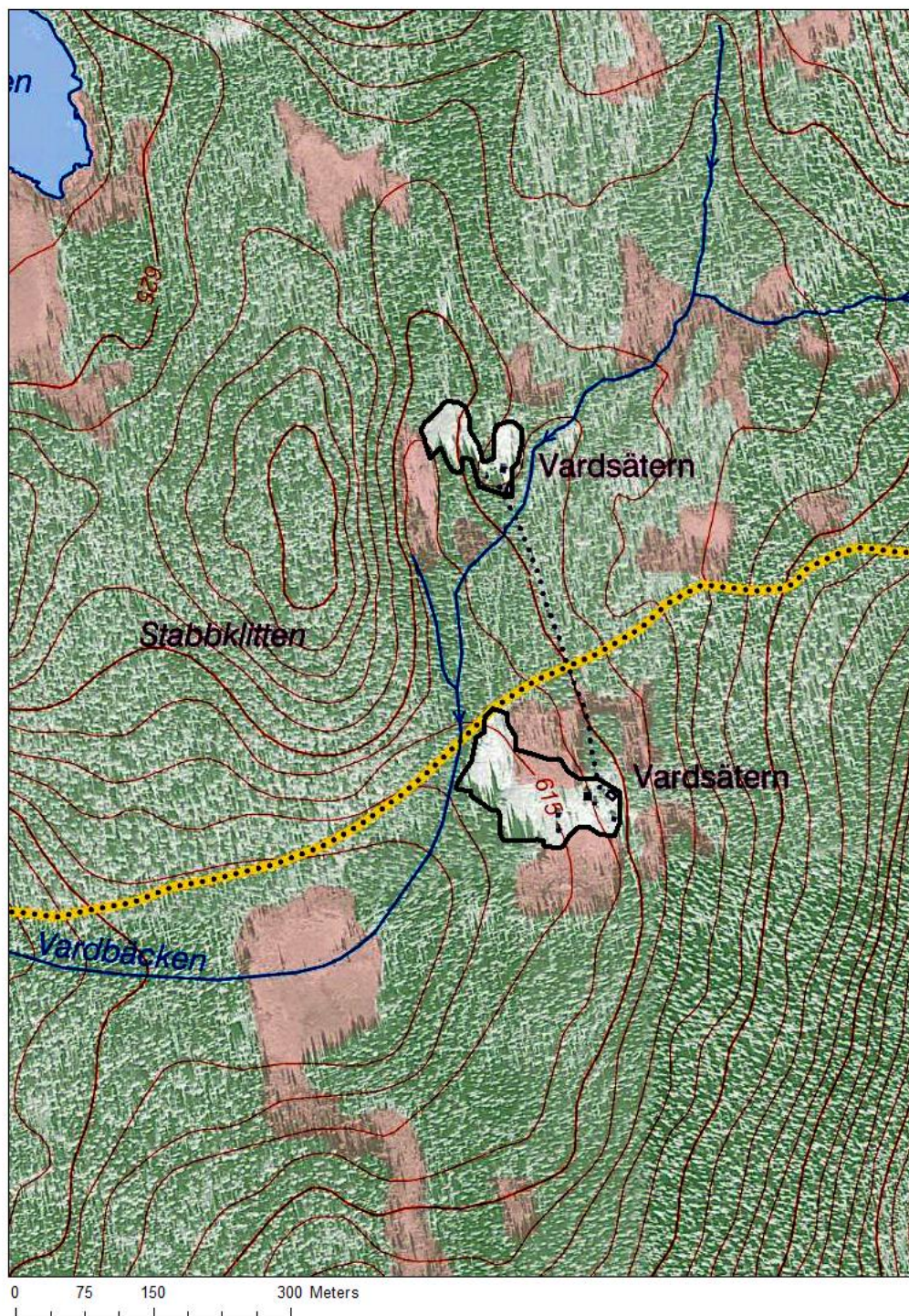
Bevarandemål

Området är präglad av en kontinuerlig hävd i form av bete eller slåtter. Hävden är av sådan intensitet att igenväxningsvegetation hålls tillbaka. Kärleväxtfloran domineras av hävdgynnade arter med inslag av typiska arter som t.ex. stagg, blodrot och ängsfryle.

Arealerna för de ingående naturtyperna enligt Natura2000 ska vara följande:

Staggräsmarker (6230): minst 0,57 ha

Silikatgräsmarker (6270): minst 1,4 ha.

Karta över skötselområde 2, hävdad fäbodmark.

Skötselåtgärder

Markerna ska även fortsättningsvis hållas öppna genom kontinuerlig skötsel. Detta kan ske genom en kombination av bete, röjning av sly och slätter.

3.3 Skötselområde 3: Natura2000-fåglar

Beskrivning

I området har sju fågelarter pekats ut med stöd av fågeldirektivet. Dessa är pärluggla, spillkråka, hökuggla, tretåig hackspett, grönbena, slaguggla och tjäder. Uppgifter finns om att även t.ex. orre, järpe, kungsörn, sparvuggla, trana, gråspett och smålom, som också är Natura2000-arter (dvs upptagna i bilaga 1 till fågeldirektivet), förekommer i området. Dessa är ännu inte formellt utpekade i området men om de förekommer regelbundet i området så bör de pekas ut vid nästa revideringstillfälle.

Samtliga av de utpekade fåglarna gynnas av stora sammanhängande områden med orörd skog och myrmarker. Beträffande arternas bevarandetilstånd i Tandövala naturreservat så bedöms området vara så stort att förutsättningarna finns för att arterna ska kunna ha gynnsamt bevarandetilstånd. Variationer i arternas populationsstorlek inom området kan dock påverkas av andra faktorer som t.ex. variationer i födotillgång och predation mellan åren och påverkan som sker utanför själva Natura2000-området.

För utförligare beskrivning av Natura2000-fåglarna och deras hotbild se bilaga 1 och 2 till denna skötselplan samt Naturvårdsverkets vägledning om Natura2000-fåglar (<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/Natura-2000-Faglar/>).

Bevarandemål

Tjäder

En livskraftig population av tjäder ska finnas i området.

Övriga Natura2000-fåglar

Samtliga arter som pekats ut enligt fågeldirektivet ska ha möjlighet att regelbundet häcka i området.

Bevarandemål för de utpekade fåglarnas livsmiljöer beskrivs i skötselområde 1.

Skötselåtgärder

Skogshönsen kommer under en 10-årsperiod att följas upp genom årliga inventeringar och rapporteringar av antalet skjutna fåglar. Se vidare avsnitt 4 Jakt och fiske.

3.4 Skötselområde 4: Friluftsliv och anläggningar

Beskrivning

Reservatet nås lättast via den gamla fäbodstigen från Lima till Gräsbrickans fäbodar som sträcker sig genom den centrala delen av Tandövala. Via skogsbilvägarna på västra respektive östra sidan av reservatet kan man ansluta till leden. Delar av vandringsleden på östra sidan kan vara blöta efter perioder med mycket regn. För att underlätta framkomligheten över myrarna lades 2008 en

uv-beständig geomatta ut över de blöta partierna. Mattan lades ut som en provsträcka som, om den utfaller bra, kan användas på flera leder. Vintertid är det lämpligast att åka skidor från den östra sidan.

Gräsbricksleden passerar i nära anslutning till Vardsäterns fäbodlar. Södra Vardsäteren hålls främst tillgänglig för forskare och för personal inom förvaltningen av reservatet, i övrigt kan den bokas av allmänheten i mån av tillgänglighet. Norra Vardsäterns fäbod ska hållas tillgänglig för allmänheten. Den fungerar som öppen raststuga, där det även finns möjlighet till övernattnng.

Förutom Gräsbricksleden finns ytterligare ett antal gamla fäbodstigar i området. Dessa framgår av kartorna på sidorna 23 och 24. Av dessa är det endast Borbergsleden och Tisjölandetleden som är väl uppmärkta och tydliga i terrängen. Övriga stigar är bitvis otydliga i terrängen och saknar tydliga markeringar. Kartorna visar även var befintliga informationstavlor är placerade och var det finns behov av ytterligare informationstavlor. Vid uppsättning av skyltar utanför reservatets gränser måste först avtal med berörd markägare upprättas. Inom reservatet finns även två vindsydd, det ena vid Bockskärstjärnen och det andra ca 50 m in i reservatet från östra sidan längs Gräsbricksleden. Det finns även en skogskoja, Teta Janne-kojan, där interiören är lämnad i orört skick från 50-talet. Se kartorna på sid 23 och 24.

Något särskilt behov av anordnade parkeringsplatser bedöms inte finnas. Möjlighet finns att parkera bilar utmed de omgivande skogsbilvägarna.

Bevarandemål

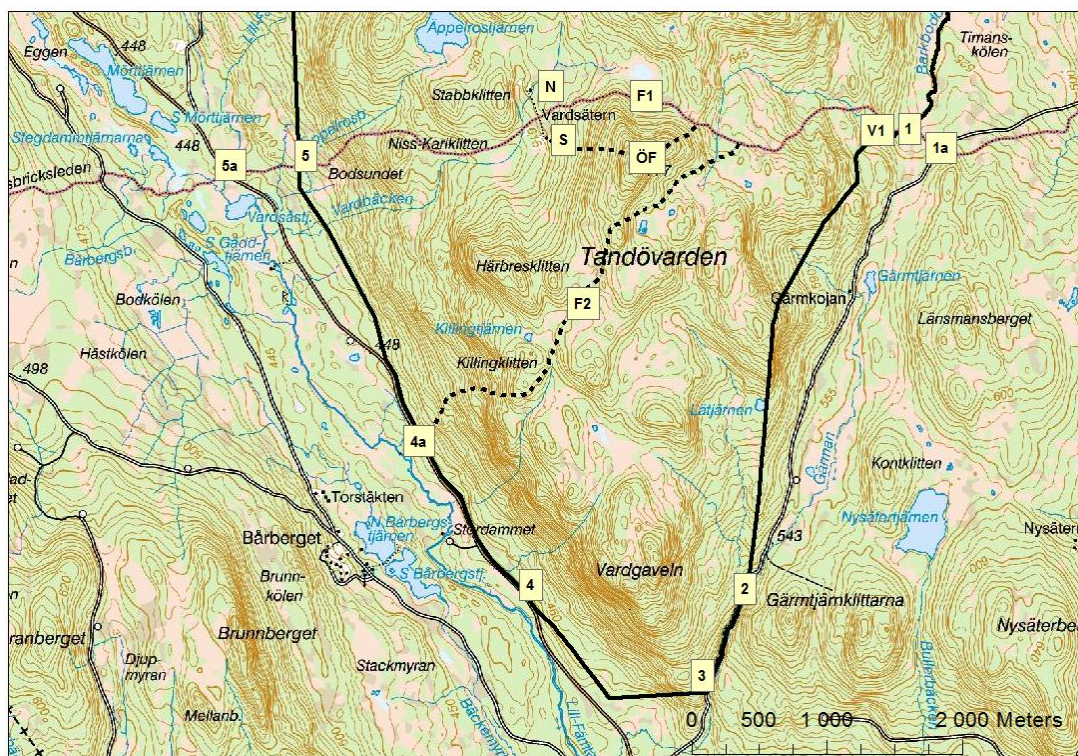
Information om reservatet och vilka föreskrifter som gäller där finns på informationstavlor i anslutning till området och via länsstyrelsens hemsida. Gräsbricksleden, Borbergsleden och Tisjölandetleden (F1 ,F2 och F3 på kartorna på sid 23 och 24) är väl uppmärkta och i gott skick. Byggnaderna vid Södra och Norra Vardsäteren samt övriga byggnader underhålls kontinuerligt. Bostadshuset vid Norra Vardsäterna ska hållas tillgänglig för allmänheten.

Skötselåtgärder

Nya informationsskyltar sätts upp enligt kartorna på sid 23 och 24. Kontinuerligt underhåll av Gräsbricksleden, Borbergsleden och Tisjölandetleden (F1 ,F2 och F3 på kartorna på sid 23 och 24) ska göras. Även informationsskyltar, gränsmarkeringar och byggnader ska underhållas kontinuerligt.

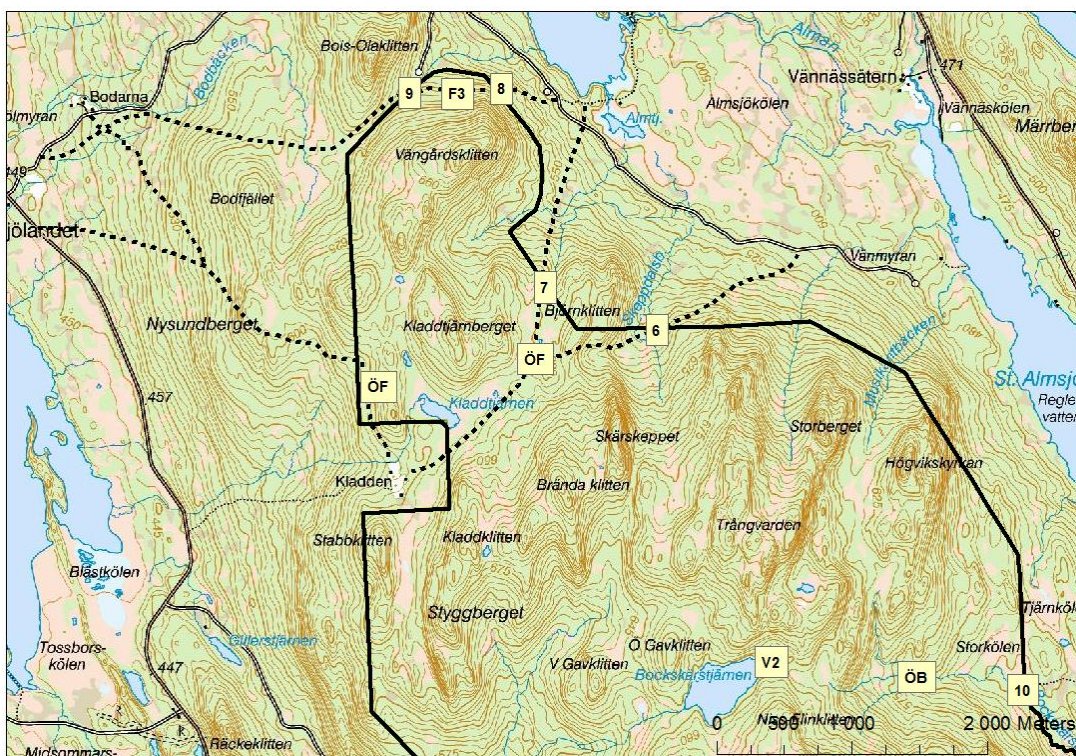
Om önskemål eller behov av upprustning av t.ex. övriga fäbodstigar eller andra lämningar uppkommer så kan detta göras i samråd med länsstyrelsen.

En utvärdering bör göras av utfallet av den geomatta som 2008 lades ut för att förbättra framkomligheten längs Gräsbricksledens blöta sträckor på östra sidan.

Karta över anläggningar för friluftsliv i södra Tandövala

1. Befintlig informationstavla av större modell.
2. Befintlig informationstavla.
3. Befintlig informationstavla. Föreslås tas bort.
4. Befintlig informationstavla i dåligt skick. Bör flyttas till punkt 4a.
5. Befintlig informationstavla.
- 1a. Här bör en informationstavla placeras då det är en lämplig plats för entré till reservatet. Avtal med markägaren krävs.
- 4a. Här bör en informationstavla placeras. Avtal med markägaren krävs.
- 5a. Här bör en informationstavla placeras då det är en lämplig plats för entré till reservatet. Avtal med markägaren krävs.
- V1. Befintligt vindskydd.
- F1. Markerad fäbodstig, Gräsbricksleden.
- F2. Markerad fäbodstig, Borbergsleden
- N. Norra Vardsäterns fäbodar.
- S. Södra Vardsäterns fäbodar.
- ÖF. Övriga kända fäbodstigar/stigar, bitvis otydliga.

Karta över anläggningar för friluftsliv i norra Tandövala

6. Befintlig informationstavla i dåligt skick.

7. Befintlig informationstavla i dåligt skick.

8. Befintlig informationstavla i dåligt skick.

9. Befintlig informationstavla i dåligt skick.

10. Befintlig informationstavla av större modell.

V2. Befintligt vindskydd.

F3. Markerad fäbodstig, Tisjölandetleden

ÖF. Övriga kända fäbodstigar/stigar, bitvis otydliga.

ÖB. Övrig byggnad: Tetta-Jannekojan.

Befintlig informationstavla vid Gärmdalen, punkt 2 på kartan på sid 23. Foto: Anki Alfredén

4 Jakt och fiske

Sedan naturreservatet Tandövala beslutades 1982 har endast älgjakt bedrivits i området. Då det finns ett starkt lokalt intresse för småviltjakt i området har Länsstyrelsen undersökt förutsättningarna för att upplåta jakt på övriga arter i enlighet med den allmänna jaktlagstiftningen. Eftersom Tandövala är ett Natura2000-område och tjäder är en av de arter som är utpekade enligt fågeldirektivet måste Länsstyrelsen beakta hur en eventuell jakt kan komma att påverka bevarandetillståndet för tjädern. Baserat på tillgänglig forskning är Länsstyrelsens bedömning i dagsläget att den effekt som eventuell jakt skulle ha på tjäderpopulationen i Tandövala är liten jämfört med den naturliga kycklingdödligheten till följd av predation. Den största dödligheten hos tjäder anses vara från ägg till ungfågelstadiet, dvs före jakten börjar. Bedömningen är också att tjädern totalt sett i Sverige missgynnas mer av den fragmentering av deras livsmiljöer som sker till följd av det storskaliga skogsbruket än av jakt.

Syftet med naturreservatet, som anges i avsnitt 2.1, är att bevara områdets naturmiljö med en till stora delar orörd natur och detta motverkas delvis av en utökad jakt. Jämfört med den älgjakt som redan bedrivs i området bedöms dock inte de metoder som används vid övrig jakt medföra någon stor ytterligare störning i området.

För att kunna följa upp och utvärdera jaktens påverkan på arterna kommer Länsstyrelsen att införa en försöksperiod på 10 år då man kommer att få jaga i enlighet med den allmänna jaktlagstiftningen. Under försöksperioden ska det utföras årliga inventeringar av skogshönsens utveckling inom hela reservatet. Inventeringen genomförs i form av en årlig kycklinginventering för att få ett mått

på föryngringen. Uppdraget att utföra kycklinginventeringen har gått till Lima jaktvårdskrets. Till Länsstyrelsen ska även årligen lämnas in statistik över skjutna hönsfåglar som fällt i reservatet tillsammans med information om antal jägare som jagar under säsongen och hur många dagar dessa har jagat. Försöksperioden börjar när denna skötselplan fastställs. Innan försöksperioden löper ut gör Länsstyrelsen en utvärdering av arternas bevarandetillstånd i området. Om utvärderingen tyder på att bevarandetillståndet är gynnsamt för de arter som jagas kan perioden förlängas.

I föreskrifterna till reservatsbeslutet anges att det är förbjudet att framföra motordrivet fordon i terrängen. Detta innebär att dispens från föreskrifterna behövs för att transportera ut vilt.

5 Dokumentation och uppföljning

5.1 Dokumentation

Förvaltaren ansvarar för att väl dokumentera alla nyskapande åtgärder och restaureringar. Förvaltaren ska även dokumentera underhållsåtgärder samt tillsyn av friluftsanläggningar.

5.2 Uppföljning

Jakt

Enligt överenskommelse ska jägarna själva årligen följa upp utvecklingen av hönsfågelstammarna inom reservatet. Därigenom tillförs kunskap om hönsfågeln utveckling i reservatet vilket kan jämföras med data från andra områden där samma inventeringsmetod används. Dessutom ska avskjutningsstatistik för hönsfåglar som fällt inom reservatet årligen redovisas till Länsstyrelsen. Uppföljning av tjäder kommer även att ingå i den uppföljning av bevarandemål som länsstyrelsen genomför. Detta planeras att genomföras i form av räkning av antalet spelande fåglar på lekplatser.

Bevarandemål

Uppföljning av de bevarandemål som angetts i skötselplanen ska göras som underlag för utvärdering av om syftet med reservatet uppnås. Utvärderingen genomförs av Länsstyrelsen och kommer att ge vägledning om ytterligare bevarandeåtgärder krävs för att upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd.

Övriga skötselåtgärder

Förvaltaren ansvarar för att följa upp genomförda skötselåtgärder.

6 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

7 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Finansiering
Underhåll av byggnader	Löpande	Reservatsanslag
Underhåll av leder (F1 ,F2 och F3 på kartorna på sid 23 och 24),	Löpande	Reservatsanslag
Underhåll av informationsskyltar och gränsmarkeringar	Löpande	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Löpande	Reservatsanslag
Uppföljning av skogshöns	Löpande	Jägarna
Uppföljning av övriga bevarandemål	Löpande	Anslag för uppföljning

8. Källförteckning

- ArtDatabanken, 2015: Rödlistade arter i Sverige 2015
- Artportalen, digitalt rapportsystem för växter, djur och svampar, ArtDatabanken.
- Björkman, S, 1979: Naturinventering av Tandövalaområdet. Länsstyrelsen i Kopparbergs län, N 1979:6.
- Hörnell-Willebrand, M, 2012: Tjädern i Sverige –Utvärdering och analys av insamlat data.
- Hörnell-Willebrand, M, Dahl, F: Inventera tjäder, orre och järpe.
- Kardell, L, Arvidsson, B, Nilsson, E, 1982: Tandövala - vårt sydligaste lågfjäll? SLU, avd. för landskapsvård, rapport 24.
- Kullman, L, 2005: Trädgränsen i Dalafjällen, Länsstyrelsen Dalarna rapport 2005:10.
- Lundqvist, R, 1997: Dalarnas urskogar. Länsstyrelsen Dalarnas län, miljövårdsenheten 1997:4.
- Länsstyrelsen Dalarna, 2007: Bevarandeplan Natura2000, SE0620062 Tandövala
- Länsstyrelsen Dalarna 2015: Hotflex, databas över hotade arter i Dalarnas län
- Länsstyrelsen i Kopparbergs län 1982, Skötselplan Tandövala, Dnr 11.1211-1681-78
- Magnusson, Lars-Axel, 2015: Kulturhistoria Tandövala år 2015, Dnr 511-5053-2015
- Naturvårdsverket, 2003: Art- och naturtypsvisa vägledningar: Fåglar.
- Naturvårdsverket, 2011: Art- och naturtypsvisa vägledningar: myrar, sötvatten, gräsmarker och substratmarker.
- Naturvårdsverket, 2012: Art- och naturtypsvisa vägledningar: skogar.
- Rynéus, T, (o medarb.), 1988: Naturvårdsprogram för Kopparbergs län. Länsstyrelsen i Kopparbergs län 1988:1.
- Rönning, G, Oldhammer, B, 2013: Tjädern, leken och landskapet. Skyddsvärda tjäderskogar. En inventering av lekplatser i Mora, Rättvik och Orsa.
- Skogsstyrelsen, 2013: Signalartsförteckning
- Svenson, S-Å, 1984: Översiktlig naturinventering för Malungs kommun. Länsstyrelsen i Kopparbergs län, N 1984:1.

9. Bilagor:

Bilaga 1: Vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Bilaga 2: Beskrivning av Natura2000-fåglar

Bilaga 1

Vad kan påverka Natura2000-området negativt?

Länsstyrelsens bedömningar av vad som kan påverka Natura2000-området negativt baseras på Naturvårdsverkets generella vägledningar för arter och naturtyper inom nätverket Natura 2000 (<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Natura-2000/>).

Vatten

(Myrsjöar (3160), Mindre vattendrag (3260))

Kalkning av omgivande våtmarker förändrar de fysiska och kemiska förutsättningarna för strandmiljöernas naturligt förekommande arter. Kalkning av naturligt sura (icke antropogent försurade) tillflöden och sjöar påverkar förutsättningarna för de arter som är anpassade till naturligt sura förhållanden.

Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering. Utsättning av fisk i tidigare fisktomma vatten utgör ett hot mot vissa fågelarter.

Eftersom området är skyddat som naturreservat med föreskrifter som förbjuder vissa åtgärder utgör de inte längre ett hot. Dessa åtgärder kan annars orsaka skada på naturtypen: Skogsbruk och jordbruk i området eller tillrinningsområdet. Slutavverkning, markavvattning och skyddsdikning ökar avrinningen och därmed risken för erosion och läckage av bland annat humusämnen och partiklar. Exploatering av strandområden, byggande av vägar, järnvägar och skogsbilvägar. Reglering, kanalisering, fördjupning och invallning för att förhindra översvämning. Utsläpp av föroreningar från punktkälla, t ex avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet.

Myrmarker

(Öppna mossar och kärr (7140), Aapamyrar (7310))

Spridning av till exempel kalk, aska och gödningsämnen i eller i anslutning till habitatet ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning.

Hårt frekventerade vandringsleder som går över våtmarker kan göra skada på känsliga delar av naturtypen om lederna breder ut sig över våta partier.

Terrängkörning påverkar myrmarkerna negativt då dessa i allmänhet är mer känsliga för slitage än de torrare markerna. Spårbildning i våtmarker kan dessutom fungera som diken och ha en avvattande effekt.

Generella hot mot naturtyperna är dämning, torvbrytning, dikning, skogsbruk på myrholmar eller i anslutning till myrmarkerna, byggande av skogsbilvägar och exploatering för samhällsbyggnad. Eftersom området är skyddat som naturreservat med föreskrifter som förbjuder dessa aktiviteter utgör de inte något hot idag.

Skogar

(Västlig taiga (9010), Skogbevuxen myr (9740))

Det största hotet mot de skogliga naturtyperna är åtgärder som skadar de strukturer som definierar naturtypen och som är typiska för naturskog. Exempel på strukturer är död ved, gamla träd och förekomst av lövträd. Även åtgärder som påverkar markförhållanden och hydrologi kan utgöra ett hot, liksom åtgärder som fragmenterar området eller skapar barriärer. Eftersom området är skyddat som

naturreservat med föreskrifter som förbjuder skogsbruk är det största hotet mot de skogliga värdena avvärjt.

Avsaknad av naturlig branddynamik utgör ett hot mot de tall- och lövdominerade undergrupperna av naturtyp 9010 *Västlig taiga. Minskad mängd nybränd ved och mark är ett hot för många brandberoende arter. Brist på bränder kan också ge en tillväxt av humuslagret med efterföljande vegetationsförändringar.

Graninvandring kan vara ett hot mot flerskiktade tallskogar och lövskogar som tidigare uppkommit efter brand.

Alltför hårt bete kan utgöra ett hot mot löv- och tallföryngringen i området.

Substratmarker

(Silikatbranter (8220), Hällmarkstorräng (8230))

Klimatförändringar kan leda till förändrad konkurrenssituation där vissa arter gynnas på bekostnad av andra och kan vara ett hot mot naturtyperna i form av ökad igenväxning och ett ökat jordtäckte. För hällmarkstorräng kan ändrad markanvändning, till exempel frånvaro av bränder, slätter eller bete ha liknande effekt.

För intensivt friluftsliv med slitage och störning som följd, särskilt bergsklättring kan utgöra ett hot både för strukturer, funktioner och artsammansättningen för naturtypen silikatbranter.

Då området är skyddat som naturreservat anses sådana hot mot naturtyperna som t.ex. bergtäkt, användning av gödning eller bekämpningsmedel och andra åtgärder som påverkar markförhållandena vara avvärjda.

Gräsmarker

(Staggräsmarker (6230) och Silikatgräsmarker (6270))

Minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan. Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.

Markexploatering och annan markanvändningsförändring i eller i anslutning till området kan medföra negativa effekter för de känsliga markerna. Hot i form av exempelvis dikning och täktverksamhet är dock avvärjda i och med att området är skyddat som naturreservat.

Natura2000-fåglar

(Utpekade artet enligt fågeldirektivets bilaga 1: pärluggla, spillkråka, hökuggla, tretåig hackspett, grönbena, slaguggla och tjäder)

Av de utpekade arterna ovan är spillkråka och tretåig hackspett även med på rödlistan 2015 i kategorin nära hotad eftersom en minskning av deras populationer pågår och förväntas fortsätta. För övriga av ovan nämnda arter anses i dagsläget inte något direkt hot mot deras fortlevnad i Sverige förekomma även om de missgynnas av intensivt och storskaligt skogsbruk och populationsnedgångar har konstaterats i delar av landet.

Flera av de fåglar som häckar i Tandövala är känsliga för störning vid häckningsplatsen, t.ex. hökuggla.

Avsaknad av skogsbränder med efterföljande lövuppslag utgör ett hot mot flera av hackspettsarterna i området.

En potentiell konflikt finns mellan slagugglan och pärlugglan, eftersom slagugglan prederar på pärluggla. Området är dock stort nog för att härbärgera bägge arterna.

Generella hot mot de utpekade fågeldirektivsarterna är skogsbruk och dikning av myrmarker. Skogsbruk leder till att tillgången på lämpliga boträd minskar för t.ex. pärluggla, hökuggla och slaguggla som är beroende av trädhåligheter. Lövandelen minskar också, liksom mängden död ved och gamla träd. Detta ger en brist på boplatser även för fåglar som spillkråka samt brist på födosökslokaler för bland andra tretåig hackspett. Dikning av myrmarker leder till igenväxning som är negativt för flera arter som är beroende av öppna marker, t.ex. grönbena. Även torvbrytning utgör ett hot mot dessa arter. Ett annat potentiellt hot är störning genom närgången skotertrafik. Eftersom området är skyddat som naturreservat med föreskrifter som förbjuder dessa åtgärder utgör de dock inte något hot idag.

När det gäller övriga Natura2000-fåglar som förekommer i området kan t.ex. för kungsörn även förgiftning av att byten innehållande blyhagel förtärs vara ett hot. Störning genom närgången skotertrafik eller andra former av friluftsliv, fotografering mm kan ha betydelse, särskilt under den känsliga tiden på vårvintern då häckningen inleds. Tillgången på bytesdjur (hare, tjäder ripa), kan möjligen påverkas av intensiv småviltjakt och på så sätt leda till födobrist.

Utplantering av fisk i tidigare fisktomma vatten utgör ett hot mot arter som är beroende av fiskfria vatten för sin häckning.

Bilaga 2

Beskrivning av utpekade arter enligt EU´s fågeldirektiv

Beskrivningarna är hämtade från Naturvårdsverkets generella vägledningar för arter och naturtyper inom nätverket Natura 2000 (<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/>).

A223 Pärluggla

Pärlugglan behöver tillgång på lämplig föda i form av olika smågnagare, främst sork men även skogsmöss, näbbmöss och småfåglar. För god häckningsframgång krävs höga gnagartätheter. Pärlugglan har svårt att komma åt sitt byte genom ett tjockt snötäcke, något som begränsar såväl artens utbredningsområde som chansen till vinteröverlevnad.

Arten behöver också tillgång på lämpliga häckningsplatser i form av trädhåligheter. Pärlugglan häckar helst i hål av spillkråka, men kan undantagsvis hålla till godo med naturliga håligheter och hål av gröngöling och större hackspett. Arten häckar dessutom gärna i holk. Bra bohål är en bristvara och hannarna försöker därför stanna året runt i häckningsreviret. Pärlugglan häckar med de största tätheterna i tät granskog. Även om den föredrar granskog, helst äldre sådan med små luckor och öppningar i form av stormfällan etc., häckar den frekvent även i barr- och lövblandskogar innehållande tall, björk och asp. I södra Sverige häckar den sällsynt men regelbundet i bokbackar, grövre aspbestånd på inägomark och i Bornholm i Danmark t.o.m. i ren bokskog. I områden med dålig tillgång på lämpliga bohål accepterar den även ren tallskog. Ofta påträffas arten i gränsområden till hyggen och inägor samt kring större myrar, förmodligen därför att bytestillgången är högre i dessa marker än centralt inne i den täta skogen. Emellertid utsätter sig "kantugglorna" därmed samtidigt för en högre predationsrisk från andra ugglor som t.ex. slag- och kattuggla.

Arten jagar över arealer i storleksordningen 3–10 km². Pärlugglan är huvudsakligen stannfågel, men vissa år sker flyttningsrörelser i september–november.

A236 Spillkråka

Spillkråkan kräver god tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Arten födosöker ofta lågt i träd, på stubbar m.m., gärna i rotrötad gran efter hästmyror. Arten har också höga krav på tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd, däremot kan tillräckligt grova stammar saknas i stora delar av Norrland där skogsbruket är mera intensivt och tillväxten sämre. För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall. Medelåldern på utnyttjade tallar är i Småland 115 år, Uppland 170 år, Dalarna 187 år och i Gästrikland 239 år.

Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo.

Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100–1 000 ha. Vintertid rör sig arten över större områden. I Norrlands inland är artens hemområden troligen betydligt större än i södra Sverige.

A456 Hökuggla

Hökugglan behöver tillgång på lämpliga häckningsplatser i form av håligheter i träd, skorstensstubbar eller holkar. När lämpliga håligheter saknas, liksom under perioder med mycket höga beståndstätheter, kan arten tvingas häcka i öppna risbon. Boet läggs ofta i täta barr- eller blandskogsbestånd. Den behöver också tillgång på öppna marker för födosöket. Arten utnyttjar såväl öppna myrmarker som hedar, kalhyggen, kraftledningsgator och vägrenar. Tillgång på lämplig föda i form av smågnagare, främst olika sorkar, men även småfågel är ett krav.

Under häckningen jagar arten över arealer i storleksordningen 3–10 km².

Hökugglan är huvudsakligen en stannfågel, men efter dåliga gnagarår rör sig arten under vintern över stora områden och kan därvid påträffas även söder om Sverige.

A241 Tretåig hackspett

Den tretåiga hackspetten kräver tillgång på lämpliga häckningsmiljöer i form av skog med ett stort inslag av döda eller döende träd. I Sverige hittar man den idag främst i de av skogsbruket relativt sett mindre påverkade barrskogsområdena i Norrland, huvudsakligen i olikåldrig naturgranskog med kontinuerlig förekomst av barkborreangripna träd och högstubbar och ofta i sumpskogar.

Arten kan även förekomma i flera andra skogstyper så länge kraven på rik födotillgång i form av vedlevande insekter är tillgodosedda. Häckningar har t.ex. konstaterats på brandfält, i lövbrännor och i äldre alstrandskog. Arten är specialist på barkborrar (både larver och vuxna individer). Eftersom barkborrarna ofta har efemära (kortlivade) massuppträdanden är tretåig hackspett mer rörlig än många andra hackspettar. Den är till viss del anpassad till att utnyttja massförekomster av barkborrar i samband med bränder, stormfällan och liknande skador på skog. Vintertid torde den dubbelögade bastborren (*Polygraphus poligraphus*) vara en mycket viktig födoresurs. Jämförelser av tillgången på stående död ved med kvarsittande bark i svenska och schweiziska revir visar att mängden substrat måste överstiga 10–15 m³/ha eller utgöra cirka 5% av den stående biomassan inom en areal av cirka 100 ha.

Den tretåiga hackspetten är huvudsakligen en stannfågel som dock kan röra sig lite längre sträckor vintertid. Häckningsreviret är i storleksordningen 25–100 ha.

A166 Grönbena

Grönbenans lämpliga häckningsmiljöer utgörs av sankta stränder längs sjöar och vattendrag samt på fuktiga/våta gräs- eller starrbevuxna myrar. Arten kräver tillgång på öppet vatten och dyiga stränder. Den är särskilt vanlig i områden med flarkmyrar. De högsta tätheterna hittar man i stora sammanhängande våtmarkspartier, men arten häckar regelbundet även vid mindre skogsomgärdade myrar. Under flyttningen påträffas grönbenan både längs kusten samt vid olika inlandsvåtmarker av öppen karaktär. Grönbenan hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-5 km². Arten övervintrar främst i tropiska Afrika, men delvis även i södra Afrika.

A220 Slaguggla

Slagugglan behöver tillgång på lämplig föda i form av olika smågnagare, främst sork men även skogsmöss, näbbmöss och fåglar upp till en ringduvas storlek. För god häckningsframgång krävs höga gnagartätheter. Tillgång på lämpliga häckningsplatser i form av ihåliga träd, framför allt s.k. skorstenstubbar. Sådana stubbar bildas när stora träd bryts av t.ex. vid ett gammalt spillkråkehål. Tall är

bäst eftersom lövträd med tillräckligt stora håligheter blir mera kortlivade, ihåliga ekar dock undantaget. Eftersom det råder en akut brist på naturliga boplatser häckar en stor del av beståndet numera i specialuppsatta holkar. Etablerade par är mycket stationära och p.g.a. bristen på lämpliga boplatser stannar de i reviren även under dåliga år. Tillgång på lämpliga jaktmarker. Arten häckar främst i gles barr- och blandskog i anslutning till lämpliga födosöksområden i form av öppen mark såsom myrar, kalhyggen och småskaligt jordbrukslandskap.

Arten jagar över arealer i storleksordningen 5–12 km². En ej riktad spridning av ungfåglar sker 5–70 km från boplatser. De gamla, etablerade fåglarna är stannfåglar.

A108 Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter.

Sammanfattningsvis kan sägas att tjädern kräver stora sammanhängande skogsområden som innehåller en stor variation ifråga om successionsstadier och våtmarker (sumpskog, kärr och myr). Dessutom är arten starkt traditionsbunden till speciella lekplatser. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 km².